

ВІДГУК

офіційного опонента **Івашової Людмили Миколаївни**, доктора наук з державного управління, професора, професора кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро), на дисертаційну роботу «Митний контроль у системі публічного управління сталим розвитком України в умовах інтеграції України до світового простору», виконану Дум'яком Юрієм Любомировичем на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність обраної теми досліджень. Обрана дисертантом тема наукової роботи є доволі затребуваною в умовах сучасного євроінтеграційного руху України. Адже активна участь держави в регулюванні та контролі зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) це характерна особливість розвитку публічного управління в останні десятиліття. Публічне управління та регулювання охопило практично всі напрями ЗЕД, починаючи від аналізу ситуації в країні й за кордоном, вироблення зовнішньоекономічної стратегії, визначення структурних і географічних пріоритетів і закінчуючи використанням широкої системи заходів контрольючого і фінансово-стимулюючого характеру. Продумана державна політика у сфері ЗЕД стала одним з головних важелів перетворення зовнішньоекономічних зав'язків у дієвий фактор сталого розвитку країни. Вона сприяє інтеграції нашої держави у світове господарство з максимальним урахуванням національних інтересів, перетворенню її на впливового учасника світових господарських зав'язків.

Важливими чинниками розвитку ЗЕД наразі виступають митне регулювання, митний контроль, митна підтримка і сприяння ЗЕД, у першу чергу вітчизняних господарюючих суб'єктів – експортерів та імпортерів. При цьому під час реалізації державної митної політики необхідно створити сприятливі інституційні умови як для представників бізнесу, в частині спрощення митних процедур та сприяння товарообігу у сфері ЗЕД, так і для держави з питань забезпечення безперебійних й адекватних обсягам ЗЕД надходжень до бюджету від митних податків та платежів. Все це вимагає зваженого й науково обгрунтованого підходу до організації та здійснення митного контролю.

У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження, в якому автор здійснює обгрунтування теоретичних, методологічних засад та надає власні практичні пропозиції щодо шляхів удосконалення митного контролю у системі публічного управління ЗЕД в умовах інтеграції України до світового простору – є вельми актуальним.

Національної академії державного управління при Президентіві України «Державне управління та місцеве самоврядування», що надало змогу авторіві на основі даних Державної служби статистики України та Центрального статистичного офісу Польщі дослідити ключові аспекти управління територіальними громадами в умовах сталого розвитку.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Загалом дисертаційна робота Дум'яка Ю.Л. відрізняється помітною методологічною культурою. У ній висвітлено широке коло нових проблем і оригінальних авторських підходів щодо удосконалення митного контролю у системі публічного управління сталим розвитком України в умовах інтеграції України до світового простору. Автор змістовно і вдало полемізує, аргументує свої судження, пов'язує загальнотеоретичні проблеми з конкретним емпіричним матеріалом.

Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел (налічує 208 найменувань) з досліджуваної проблематики.

Наукову і практичну цінність дисертації підтверджують можливості застосування її результатів у науковій, законотворчій, управлінській, освітній, просвітницькій діяльності.

Зокрема, автором *вперше*: а) розроблено концептуальні основи митного контролю у системі публічного управління сталим розвитком, які полягають у сукупності заходів, що здійснюються з метою додержання норм екологічного та митного права національного, міжнаціонального та міжнародного рівня, під час здійснення перевірки законності переміщення (перетину кордону, в'їзду, виїзду, транзиту, переміщення) через митний кордон України, зберігання і кінцевого використання товарів, що переміщуються між митними територіями держав, а також наявність і переміщення в межах митної території держави товарів, поміщених під процедуру кінцевого використання продуктів, товарів, послуг, які здійснюють вплив на стан сталого розвитку; б) розкрито сутність поняття «зелена митниця», який базується на меті запобігання незаконній торгівлі екологічно ризиковими товарами та речовинами; підвищення спроможності працівників митного та прикордонного контролю контролювати та сприяти легальній торгівлі; виявлення та запобігання незаконній торгівлі екологічно ризиковими товарами, на які поширюються відповідні заборони та обмеження у системі публічного управління ЗЕД.

Автором також було *удосконалено*: а) понятійно-категорійний апарат теорії публічного управління та адміністрування шляхом уточнення змісту дефініції «митний контроль у системі публічного управління сталим розвитком»,

під яким запропоновано розуміти систему державно-управлінського впливу для забезпечення виконання заходів митного контролю; нормативно-правового-забезпечення через прийняття вітчизняних нормативно-правових актів та приєднання до міжнародних актів спільного економічного простору; інституційно-функціонального забезпечення через підвищення ефективності діючих органів публічної влади та створення публічних інституцій на виконання функцій митного контролю у сфері забезпечення сталого розвитку; б) керівні принципи експортного контролю через аналіз та узагальнення практики міжнародних режимів експортного контролю (Вассенаарська домовленість, Група ядерних постачальників, Комітет Цангера, Режим контролю за ракетними технологіями та Австралійська група) у контексті виявлення екологічних та безпекових складових, а саме виокремлено такі ознаки керівних принципів як екологічність, безпека, оперативність, уніфікація та здійснено їх узагальнення через: відповідність міжнародним безпековим, екологічним та іншим нормам, які регулюють питання експорту щодо ризикових товарів на території держав-учасників митного режиму; належний рівень забезпечення програм режимів експортного контролю, зокрема фінансового, ресурсного забезпечення, технологічного, комунікаційного тощо; побудову міжнародної мережі, структур, інституцій тощо для впровадження та реалізацій прийнятих програм; кадрову політику та способи відбору, навчання кадрового ресурсу для виконання поставлених завдань у програмах; контроль за реалізацією програм.

У роботі *отримали подальший розвиток*: система критеріїв, від яких залежить ефективність здійснення митного контролю у системі публічного управління сталим розвитком за рахунок доповнення їх міжнародними досягнення у сучасній системі митної справи, екологічної безпеки, прикордонного забезпечення; шляхи удосконалення організаційно-функціонального забезпечення митного контролю щодо управління ризиками на європейському просторі в контексті забезпечення сталого розвитку; шляхи удосконалення митного контролю в інтеграційних умовах забезпечення сталого розвитку через удосконалення методів управління ризиками на європейському просторі, підвищення екологічності та ефективності митного контролю в умовах інтеграції України до світового простору та перспективи розвитку технічного забезпечення здійснення митного контролю

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що окремі положення, висновки, результати дисертаційного дослідження можуть бути спрямовані на підвищення рівня уніфікації та стандартизації здійснення митного контролю з врахуванням інтеграційного поступу України до світового простору. Наукові положення дисертації можуть бути використані у

розробці практичних рекомендацій щодо механізмів здійснення митного контролю відповідно актуальних світових стандартів, інноваційних способів підвищення екологічності, сучасного рівня технічного забезпечення.

Окремі наукові положення дисертації можуть бути використані у науково-дослідницьких роботах, що виконуються у сфері митної та екологічної політики, митної справи, управління сталим розвитком, діяльності органів публічної влади, а також у навчальному процесі. Зокрема, результати дисертаційного дослідження впроваджено у роботі Львівської митниці Державної митної служби України (довідка про впровадження №7.4- 2/10/8732 від 11.04.2023 р.); а також використовувалися під час навчання магістрів у Львівському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (довідка про впровадження №19/09-04 від 16.02.2021).

Оцінка оформлення дисертації. Дисертація оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. Основні положення дисертаційної роботи викладено в 12 наукових працях, з них: 5 статей, з яких 3 – у наукових фахових виданнях з державного управління, 2 – у наукових виданнях іноземних держав за напрямом дослідження; 7– тез доповідей на наукових конференціях.

Дискусійні положення, зауваження і побажання. Разом із тим рецензована робота має низку дискусійних питань, що потребують уточнення, вимагають додаткових пояснень та подальших наукових розвідок, а саме:

1. У таблиці 1.1 (с. 40-41) автор показує зв'язок та особливості основних змістових елементів митного контролю у сфері управління сталого розвитку взявши за основу функції митної служби. При цьому автор чітко деталізує зміст митного контролю та його вплив на сталий розвиток за фіскальною, правовою, економічною, статистичною, та валютною функціями, але абстрагується від контрольної й регуляторної функцій, які є невід'ємною складовою діяльності митних органів.

2. У першому розділі роботи автор проводить достатньо ґрунтовний аналіз міжнародних та вітчизняних нормативно правових актів щодо митного контролю та його впливу на сталий розвиток країн в контексті розвитку інтеграційних процесів. Проте для формулювання наукових узагальнень та визначення сутності та змісту понять «зелена митниця» та «митний контроль у системі публічного управління сталим розвитком» було би доцільним спиратися не лише на нормативно-правові й конвенційні документи, але й на доробок зарубіжних й вітчизняних авторів за даною тематикою.

3. Проведений автором аналіз організаційних та процесних підходів до здійснення митного контролю з використанням методів управління ризиками, що застосовується в країнах ЄС (п. 1.3) надає змогу ознайомитися з міжнародним

досвідом здійснення ризик-орієнтованого митного контролю. Однак на тлі висвітлення даного досвіду було би доцільно показати особливості та проблемні питання проведення митного контролю з урахуванням результатів аналізу та управління ризиків в Україні, та при типізації митного контролю (с.84) врахувати не лише терміни та типи, але й методи його здійснення.

4. У п. 2.1. «Аналіз функціонально-управлінської структури публічного управління у сфері здійснення митного контролю в Україні» автор достатньо широко висвітлює інституційні аспекти публічного управління за різними напрямками функціонування митної служби та напрями її реформування, однак проблеми функціонування а підрозділів митного контролю висвітлено не достатньо повно. При цьому автор зосередив свою увагу в основному на інституційних структурах, що забезпечують митний контроль безпосередньо під час митного оформлення й не достатньо розкрив питання щодо стану функціонально-управлінської структури підрозділів митного постаудиту.

5. Визначені автором у п. 2.2. основні тенденції розвитку «зеленої митниці», що побудовані на європейські методології щодо екологізації митного контролю у системі публічного управління впливають на запровадження екологізації усіх митниць з метою захисту навколишнього середовища. При цьому автор справедливо наголошує, що екологізація митного контролю й створення «зелених митниць» вимагає формування й реалізації в країні такої екологічної та торговельної політики, яка б відповідала вимогам резолюцій чисельних конференцій та симпозіумів, що проходять під егідою ВТО та ООН. Далі було би логічним означити напрями впровадження цих резолюцій в Україні.

6. Здійснений автором аналіз та систематизація проблемних питань функціонування автоматизованої системи управління ризиками дали йому змогу визначити шляхи удосконалення митного контролю та управління ризиками у європейському просторі. Було би логічним розглянути можливість імплементувати означені напрями у практичну діяльність вітчизняних підрозділів управління ризиками та митного контролю.

7. У цілому зазначаючи структурованість та логічну послідовність побудови дисертаційної роботи доцільно зауважити на переобтяженість основного тексту та додатків цитуванням положень окремих нормативно-правових актів, що призвело до значного обсягу дисертації – загальний обсяг роботи 316 сторінок, з яких 241 сторінка – основний текст.

Загальний висновок:

Підсумовуючи, все вище викладене, слід варто зробити висновок, що дисертація Дум'яка Юрія Любомировича за темою «Митний контроль у системі публічного управління сталим розвитком України в умовах інтеграції України до

світового простору» є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати.

Вважаю, що дисертаційна робота Дум'яка Юрія Любомировича, що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» за змістом, обсягом, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, оформленням відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, заслуговує на позитивну оцінку, а її автор Дум'як Юрій Любомирович на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління
та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів

Людмила ІВАШОВА

Підпис проф. Людмили Івашової засвідчую:

*В.о. вченою секретарем
Університету митної справи
та фінансів*

Наташа Архирейська

«13» вересня 2023 р.